

شهریه‌های چندمیلیونی، کلاس‌های تابستانی را از سبد هزینه‌های بسیاری از خانواده‌های کم‌درآمد حذف کرده است

اوقات فراغت در کوچه و خیابان

گزارش روز

فرهنگ
مقصود
از
فرهنگ

تابستان از راه رسید؛ با روزهای بلند، کش دار و داغش. ماه اول این فصل، نفس‌های پایانی اش را می‌کشد. تابستان از همان گذشته با دغدغه خانواده‌ها برای سرگرمی فرزندان شروع می‌شد؛ البته بین نسل‌های گذشته تا امروز، تفاوت از زمین تا آسمان است. حالا محاسبات کلی در مورد شاخصه تفریح و اوقات فراغت و کنار گذاشتن سهمی برای کودکان و نوجوانان در سبد هزینه خانواده‌ها، گره خورده است به تورم و تأمین نیازهای اولیه زندگی. شکاف عمیقی که بین حداقل دستمزدها با نیازهای واقعی زندگی ایجاد شده، پرکردن اوقات فراغت را امر بوطیه طیف و گروهی خاص کرده است. هرچند در سال‌های اخیر پا گرفتن فرهنگ سراهادر نقاط مختلف شهر، سختی پر کردن این اوقات را برای خانواده‌های کم‌درآمدتر راحت‌تر کرده است، با این حال تعداد پدر و مادری که دغدغه سرگرم کردن فرزندان را در روزهای بلند و آفتابی دارند، بی‌شمارند.

شیرجه زدن در گودال آب

به قدوقواره خانه‌ها نمی‌خورد که فضا و مساحتشان بیشتر از شصت متر باشد، شاید هم کوچک‌تر... اما چشمه‌ای سخاوتمند در کالی بزرگ و درندشت، کنار همان خانه‌های فسقلی و کوچک، برای بچه‌های این محله، جبران مافات کرده است. ژلای موج آبی که در گودالی بزرگ می‌جوشد و جریان دارد، حتی به اندازه سرسوزنی به فکر بچه‌های قدونیم‌قدی که داخل آب شیرجه می‌زنند، نمی‌اندازد که ممکن است زخمی که به تن دوستانشان هست، امکان سرایت به جان آن‌ها را هم داشته باشد. به قول یکی از آن‌ها، آب‌بازی داخل این گودال بر از لجن، بهتر است از ماندن در تنور خانه‌های کوچکشان در گرمای تابستانی که آفتاب خیمه می‌زند و دست از درود یوارهایش بر نمی‌دارد.

مدام باید دست به جیب باشیم

برای هر پدر و مادر، کسی عزیزتر از فرزندشان نیست و همه راه‌ها را برای تضمین آتیه خوش او امتحان می‌کنند، حتی آن‌هایی که به سختی هزینه‌های تحصیلی فرزندانشان را جفت و جور می‌کنند، با شروع تابستان به دنبال راهی برای سرگرم کردن فرزندشان هستند و غالباً می‌خواهند با یک تیر چند نشان بزنند؛ هم تفریح کنند و هم مهارت آموزی. بشنود از زبان مادر جوانی که کارمند است و سرپرست خانوار و دو فرزند نوجوان یازده و سیزده ساله دارد. او از این موضوع گلایه می‌کند که متولیان برنامه ریز حوزه اوقات فراغت، معمولاً همان شیوه سنتی خود را به عنوان یک برنامه راهبردی تابستان‌ها اجرا می‌کنند؛ اینکه تمام روزهای این فصل را با برگزاری دوره‌های تکراری آموزش زبان و خط و... پر می‌کنند، غافل از اینکه فراغتی که برای نسل جدید تعریف می‌شود، اگر با هوشمندی مدیریت نشود، به بی‌هویتی و فرسایش فرهنگی، تبدیل می‌شود.

هشتمین تومن؛ برای دوره ۱۲ جلسه‌ای شنا

«برای یک دوره دوازده جلسه‌ای شنا باید ۵ میلیون تومان بپردازیم.» این گفته یکی دیگر از مادران دغدغه‌مند شهر ماست

که دو فرزند دارد؛ هشت و شانزده ساله. ظاهر کریمان که خود و همسرش دهه‌شصتی هستند، می‌گوید: خاطرم هست ماسال‌های تحصیلی پرزحمتی داشتیم، اما تابستان هم خانواده‌ها سخت نمی‌گرفتند. پسرها غالباً مجبور می‌شدند حرفه و کاری یاد بگیرند و دخترها هم بنا به جنسیتی که دارند، دنبال یادگیری مهارت‌هایی مثل خیاطی و گلدوزی و آرایشگری و آشپزی بودند و همه چیز به خیروخوشی تمام می‌شد. اما حالا دسترسی به فضای مجازی، کلا تفکر آن‌ها را تغییر داده است. سطح توقع، انتظار و البته بینش بچه‌ها ارتقا پیدا کرده است؛ دو پسر من حالا به کمتر از کلاس موسیقی و شنا، رضایت نمی‌دهند. هزینه هرکدام از آن‌ها برای یک دوره دوازده جلسه‌ای، کمتر از ۵ میلیون تومان نیست. تازه همین‌ها هم راضی‌شان نمی‌کند. علاقه‌مندی‌هایشان زیاد است؛ کلاس رباتیک و فوتبال و... گفتیم تا بدانید که پدر و مادرهای الان، مدام باید دست به جیب باشند.

شرمنده بچه‌هایمان هستیم!

فاطمه عادل‌پور موضوع تب تبلیغات کلاس‌های فوق برنامه را در کوچه، خیابان و فضای مجازی پیش می‌کشد و می‌گوید: من سه پسر نوجوان دارم؛ یک کنکوری و دو نفر دیگر، متوسطه و ابتدایی

هستند. شما فکر کنید ما کلی هزینه جانبی را در زندگی حذف کرده‌ایم؛ مهمانی دادن و مهمان رفتن و حتی یک بیرون رفتن ساده تا پارک نزدیک محل زندگی‌مان و خریدن گوشت و میوه و... و همه را خرج پسر بزرگمان می‌کنیم که همه هم‌وغم و دغدغه ما، قبولی او در آزمون سراسری است. او می‌افزاید: من و پدرش می‌توانیم این شرایط سخت را برای پیشرفت فرزندمان تحمل کنیم، اما دو پسر دیگرم حوصله‌شان توی خانه سر می‌رود. از اواخر فصل بهار، دنبال کلاس‌های تفریحی و ورزشی برایشان هستم. مجموعه‌های متعددی را سر زدم و قیمت گرفتم. هزینه دوره‌های ورزشی مثل فوتسال، فوتبال یا والیبال از یک میلیون تومان کمتر نبود؛ به این‌ها هزینه لباس، کفش و بیمه را هم اضافه کنید. تازه همسر من کارمند است و دو شیفت کار می‌کند. مانده بودم چه کنم. منزل ما آپارتمانی است، یک اتاق خواب بیشتر ندارد و بچه‌ها تفریح و سرگرمی دیگری ندارند.

خانم عادل‌پور ادامه می‌دهد: هزینه یک دوره شرکت برای ثبت نام فوتسال بچه‌ها را قرض کردم و کلی با آن‌ها حرف زدم تا به خاطر قبولی برادرشان در کنکور، امسال را فداکاری کنند و به همین دوازده جلسه رضایت بدهند. واقعا ما شرمنده بچه‌هایمان هستیم.

مسئله، کیفیت است

مریم هنرمند، پسر ده ساله‌اش را در کلاس‌های تقویت زبان که کانون فرهنگی مسجد محله‌شان برگزار می‌کند، ثبت‌نام کرده است. او از این موضوع گلایه دارد که کلاس‌های با کیفیت، هزینه‌های سنگینی دارند و دوره‌هایی که به این شکل و در مساجد محله برگزار می‌شود، شلوغ است و نباید انتظار راندمان بالا داشت.

شبیه این حرف را مریم ابراهیمی هم می‌زند که ساکن یکی از محله‌های حاشیه شهر است و دو فرزند نوجوان، زندگی را مثل قند برایشان شیرین کرده‌اند، با این حال می‌گوید: به قدری نگران تربیت و آینده آن‌ها هستم که گاهی شب‌ها خوابم نمی‌برد. همسرم کارگر است و افتخار می‌کنم که مردی مسئول و متعهد، سکندار زندگی‌مان است، اما به قول معروف دخلمان به خرچمان نمی‌رسد. بچه‌ها متوجه این چیزها نیستند؛ به خصوص اینکه نسل جدید به فضای مجازی دسترسی دارند و زندگی‌ها و تفریحات اشرافی‌را می‌بینند و متأسفانه به شدت، ذهن مقایسه‌گری دارند. خیلی وقت‌ها در جواب پرسش پسرهایم

می‌مانم؛ اینکه چرا ما باید اینجا و این‌طوری زندگی کنیم؟

۱۷ میلیون تومان؛ بابت ۱۲ جلسه کلاس فوتبال

مادری که دو پسر نوجوان دارد، تعریف می‌کند: پسرم فوتبال دوست دارد و من همیشه به دنبال بهترین باشگاه‌ها برای ثبت نام او بوده‌ام اما برخی باشگاه‌ها، از نام بازیکنان مطرح این رشته استفاده می‌کنند و هزینه‌های نجومی می‌گیرند. امسال من برای دوازده جلسه بین ۱۲ تا ۱۷ میلیون هزینه دادم؛ پسرم چند سال است مستمر در این باشگاه تمرین می‌کند اما برای هر سال باید هزینه لباس، کیف و کفش را جداگانه پرداخت کنیم.

مسئول یکی از آموزشگاه‌های خصوصی شهر هم که ادعا می‌کند هزینه کلاس‌های آموزشی آن‌ها نسبت به نرخ که دیگران تعیین می‌کنند منصفانه‌تر است، می‌گوید: قیمت کلاس آموزش رزمی از ۲ تا ۶ میلیون تومان است؛ کلاس رباتیک پنج جلسه، ۷ میلیون تومان و آموزش شطرنج پنج جلسه‌ای هم ۷ میلیون تومان جمع می‌شود.

نادیده گرفتن فراغت؛ آغاز بیماری‌های روحی

سمانه حیدری، مشاور روان‌شناسی و درمانگر بالینی، از زاویه تخصصی خود به موضوع نگاه می‌کند و می‌گوید: افزایش بزهکاری در ماه‌های تیر و مرداد، مبین این واقعیت است که اگر دانش‌آموزان نتوانند به‌درستی از اوقات فراغشان بهره بگیرند، به‌تدریج به بیراهه می‌روند و اگر خانواده‌ها هزینه کافی برای برنامه‌ریزی ندارند، جامعه باید این وظیفه را برعهده بگیرد؛ برنامه‌های اوقات فراغت باید به‌گونه‌ای تنظیم شود که از وسعت و تنوع برخوردار باشد تا در هر فصل و در هر شهر و روستا، متناسب با شرایط زیستی و آب‌وهوایی و امکانات محلی و باورهای اجتماعی منطقه‌ای، اجرایشی باشد و علاوه بر این، جذابیت هم داشته باشد.

او البته پیشنهادی را هم مطرح می‌کند: با توجه به اینکه هزینه برخی کلاس‌ها زیاد و ممکن است

خانواده‌ها توان پرداخت آن را نداشته باشند، والدین با ابزار ابتدایی و دردسترس که در منزل دارند، اقدام به پر کردن اوقات فراغت نوجوان خود کنند؛ مثلاً کاردستی درست کنند که منجر به فعالیت ذهنی و شناختی‌شان می‌شود و خلاقیاتشان را هم شکوفا می‌کند، ضمن اینکه خوشبختانه فضا‌های سبز و پارک در نزدیکی محل زندگی همه ما وجود دارد؛ حتماً وقتی برای این موضوع اختصاص دهند و با فرزندانشان، اوقات خوشی را سپری کنند. حیدری تأکید می‌کند: آسیب‌های اجتماعی ناشی از بی‌تفاوتی در برنامه‌ریزی و اجرا و همکاری و مشارکت برای غنی‌سازی اوقات فراغت جوانان نسبت به یک دهه گذشته، بیشتر شده است؛ چرا که فضای مجازی و وفور تلفن‌های خارجی که دسترسی به آن نیز تقریباً محدودیتی ندارد، نوجوانان را از منظر فرهنگی به خطر می‌اندازد.

شهرداری، پای کار

البته برویجه‌های تربیت بدنی شهرداری مشهد هم بی‌کار ننشسته‌اند و زیرساخت‌ها را برای دوره‌های آموزشی و تفریحی آماده کرده‌اند. سیدحسین غیائی، معاون سلامت و تربیت بدنی شهرداری مشهد، می‌گوید: ما به‌صورت مستقیم، برگزارکننده کلاس‌های آموزشی و ورزشی نیستیم، اما زیرساخت‌ها را برای حضور علاقه‌مندان در طیف‌های مختلف سنی آماده می‌کنیم؛ به این صورت که سالن‌ها و مجموعه‌ها را اختیار افراد متخصص این حوزه قرار می‌گیرد و علاوه بر آن در گرفتن شهریه‌ها نیز نظارت می‌شود و نباید هیچ هزینه‌ای بیشتر از ۵۰۰ هزار تومان باشد.

استعدادیابی، یکی دیگر از برنامه‌های تربیت بدنی شهرداری است که در این ایام انجام می‌شود؛ به‌همت مسئولانی که با یک تیر دو نشان می‌زنند؛ هم در پر کردن اوقات فراغت سپهیم هستند و هم بهترین‌ها را انتخاب می‌کنند.

تابستان داغ کانون پرورش فکری کودکان

کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان هم به‌عنوان متولی اصلی تربیت غیررسمی و غنی‌سازی اوقات فراغت نسل آینده، نقشی محوری در پرورش استعدادهای هنری، ادبی، علمی و مهارتی کودکان و نوجوانان ایفا می‌کند.

محمد مهدی حسین‌پور، مدیرعامل کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، با تأکید بر نقش ویژه این مرکز در اوقات فراغت کودکان و نوجوانان می‌گوید: کانون، متولی تربیت غیررسمی کودک و نوجوان است و باید پیش از بقیه دستگاه‌ها فعال باشد. قاعدتاً سعی می‌کنیم نسبت به سال‌های گذشته، سطح کیفی و کمی فعالیت‌ها را ارتقا دهیم؛ هم در تعداد رشته‌ها، هم در حجم پذیرش و هم در تعداد مربیان. او ادامه می‌دهد: در کانون، مربیان با عنوان شغلی «مربیگری» به‌صورت مستمر با کودک و نوجوان در ارتباط هستند. این ساختار به‌گونه‌ای طراحی شده است که مربی فقط آموزش دهنده نیست، بلکه همراه تربیتی کودک است. همین موضوع، کانون را از بسیاری از مجموعه‌های دیگر متمایز می‌کند. البته فعالیت‌های کانون، طیفی گسترده از رشته‌ها را در حوزه‌های هنری و ادبی تا علمی دربرمی‌گیرد. او ادامه می‌دهد: در حوزه‌های هنری و ادبی و نمایشی، در موضوع کتاب و مطالعه، قصه‌گویی و نمایش خلاق و نیز در حوزه علمی، برنامه‌های متعددی داریم.

سال گذشته، کانون علوم و فناوری‌های نوین با مصوبه مجمع کانون و با هدف تمرکز بر علوم روز، ایجاد و تأسیس شد، درحالی‌که صرفاً به آموزش کلاسیک اکتفا نمی‌کنیم. ما به جای اینکه فقط از فیزیک، شیمی یا نجوم بگوییم، تلاش می‌کنیم جذابیت این علوم را برای کودکان و نوجوانان به‌صورت تجربه‌محور و خلاقانه ارائه کنیم؛ از روباتیک و نجوم گرفته تا زیست و شیمی. هدف ما این است که علم برای بچه‌ها لذت‌بخش، ملموس و الهام‌بخش باشد.

چتر حمایتی فرهنگ سراها

به‌خاطر همین اهمیت است که فرهنگ سراها، مسئولیت بزرگی را برای پر کردن اوقات فراغت دانش‌آموزان به‌عهده گرفته‌اند و هرچند برخی والدین ادعا می‌کنند که این کلاس‌ها، کیفیت کلاس‌های خصوصی را ندارد، کارشناسان این ادعا را رد می‌کنند. عالیه قلیجایی، کارشناس آموزش فرهنگ‌سرای انقلاب اسلامی در محدوده پنجتن است، یکی از محدوده‌های پیرامون شهر که در بین سیزده فرهنگ‌سرا هزینه‌های آن کمتر است. دوره‌های آموزشی و سرگرمی این فرهنگ‌سرا در همه فصول، بر مخاطب است اما در تابستان، تعداد مخاطبان بی‌حد و اندازه است. میانگین قیمت‌هایی که این کارشناس برای کلاس‌های مختلف اعلام می‌کند، تقریباً باورنکردنی است؛ بین ۲۰۰ تا ۵۰۰ هزار تومان. البته این نرخ، آمار حضور در کلاس را هم افزایش داده است. نرجس بوزمهرانی، کارشناس آموزش فرهنگ‌سرای کودک و آینده‌است؛ او از دوره‌های مختلفی حرف به میان می‌آورد که آمار مخاطبان آن‌ها را هم در تابستان ارتقا داده است. قیمت‌ها در این مجموعه کمی متفاوت‌تر است، آن‌هم به‌خاطر قرارگیری در منطقه کوهسنگی، با این‌همه با کلاس‌های خصوصی که بیرون از این مجموعه برگزار می‌شود، کلی فرق دارد و رشته‌ها در این فرهنگ‌سرا بسیار متنوع است. طرح جالبی که اجرا کرده‌اند، تعامل با برخی مساجد و حسینیه‌های محله‌شان برای برگزاری دوره‌های آموزشی است و در این حوزه باز برای همکاری اعلام آمادگی می‌کنند.